

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

Джеральд Даррелл

Моя сім'я
та інші звірі

Gerald Durrell. My Family and Other Animals
Copyright © Gerald M. Durrell, 1956

Опубліковано за згодою
The Estate of Gerald Durrell
c/o Curtis Brown Group Ltd.

Вступне слово *Юрія Іваненка*
Переклад *Людмили Гончар*
Ілюстрації *Тетяни Капустіної*

Перша частина середземноморської трилогії
(наступна — «Птахи, звірі та родичі»,
остання — «Сад богів») відомого британського
письменника-анімаліста, зоолога Джеральда
Малькольма Даррелла, присвячена золотим
часам дитинства автора на грецькому
острові Корфу.

Джеральд Даррелл

Моя сім'я та інші звірі

 Богдан

Маленький хлопчик Джеральд
надзвичайно любить спостерігати
за життям тварин.

Він та його сім'я переїжджають
із Англії на грецький острів Корфу.
Які тварини стануть мешканцями
трьох різних будинків,
у яких вони житимуть,
та які пригоди чекають
на хлопчика і його рідних у новому краї?

Про все це ви дізнаєтесь із оповіді
юного Джеральда Даррелла —
майбутнього вченого-натураліста,
котрому вдалося здійснити
свою дитячу мрію —
відкрити власний зоопарк.

Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.

СЛОВО НА СВІЙ ЗАХИСТ

А іноді перед сніданком
цілих шість разів я встигала
повірити у неможливе.

БІЛА КОРОЛЕВА.

Льюїс Керролл
«Аліса у Задзеркаллі»

Це розповідь про те, як наша родина прожила п'ять років на грецькому острові Корфу. Спочатку я хотів описати світ живої природи острова з краплиною смутку за далеким дитинством, але зробив серйозну помилку, впустивши свою рідню на перші сторінки книги. З'явившись на папері, мої родичі зручно влаштувалися самі та ще й позапрошували різноманітних друзів у всі розділи. І тільки завдяки величезним зусиллям та неабиякій спритності мені пощастило присвятити декілька поодиноких сторінок виключно тваринам.

Я намагався змалювати мою сім'ю точно й правдиво, саме такими, якими я їх бачив. Однак, щоб пояснити їхні найбільш чудернацькі вчинки, треба сказати, що тоді, на Корфу, всі ми були дуже молоді: Ларрі, найстаршому, виповнилося двадцять три; Леслі — дев'ятнадцять; Марго — вісімнадцять; а я, найменший, перебував у юно-

му і вразливому віці десяти літ. Ми ніколи не знали напевне, скільки років нашій мамі, з тієї причини, що вона завжди забувала про дні свого народження. Скажу лише — мама була достатньо дорослою, щоб мати чотирьох дітей. На її прохання пояснюю також, що мама — вдова, бо, як передбачливо зауважила вона, люди можуть подумати бозна-що.

Навряд чи мені вдалося б написати цю книжку без допомоги й дружнього сприяння декотрих осіб. Говорю це для того, щоб відповідальність за неї поділити на всіх порівно.

Отже, моя найщиріша подяка:

Докторові Теодору Стефанідесу. З властивою йому великодушністю він дозволив мені скористатися матеріалами своєї неопублікованої праці про острів Корфу, а також щедро постачив мені безліч жажливих каламбурів; деякі з них я використав.

Моїм рідним. Врешті-решт це вони мимоволі стали основними героями повісті і значною мірою допомогли мені під час роботи над книгою, шалено сперечаючись з приводу кожного епізоду, який я з ними обговорював.

Моїй дружині — за те, що вона голосно сміялася, читаючи рукопис, і цим надзвичайно тішила мене. Потім, правда, вона пояснила, що її смішила моя орфографія.

Софі, моїй секретарці. В її обов'язки входило розставляти коми і нещадно виправляти незграбні інфінітивні звороти.

Особливу вдячність я хотів би висловити нашій матері, їй і присвячую цю книгу.

Як ніжний, самовідданий і чуйний Ной, мама сміливо вела свій ковчег із кумедними нащадками крізь бурхливе життєве море, завжди готова до бунту, раз у раз долаючи фінансові мілини, ніколи не певна того, що коман-

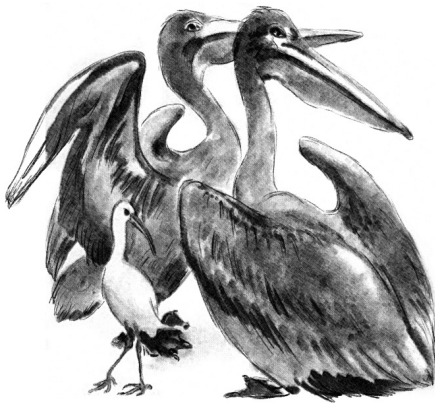
да схвалить її дії, і завжди готова бути відповідальною за будь-які неполадки на кораблі. Неймовірно, що мама знаходила сили переносити це плавання, проте вона його переносила і навіть залишалась при здоровому розумі. Як твердить мій брат Ларрі, і не без рації, ми можемо пишатися тим, як ми виховали нашу маму; всім нам вона робить честь. Їй вдалося досягти тієї щасливої нірвани, де ніщо вже не приголомшує і не дивує.

Ось, наприклад, недавно, наприкінці тижня, коли мама зосталася вдома сама, їй несподівано привезли кілька кліток. В них було: двійко пеліканів, ясно-червоний ібіс, яструб та вісім мавпочок. Хтось слабший, можливо, і розгубився б від такої притичини, але тільки не мама. В понеділок уранці я побачив її в гаражі, — там за нею ганявся роздратований пелікан, якого вона пробувала годувати сардинами з бляшанки.

— Нарешті ти прийшов, синку, — ледве дихаючи, сказала вона. — Цей пелікан завдав мені трохи клопоту.

Я спитав, звідки вона знає, що це мої тварини.

— Ну, звісно, твої, любий. Хто ще міг би надіслати мені пеліканів?

Це доводить, як добре мама розуміє принаймні одного зі своїх дітей.

Насамкінець я волів би підкреслити, що все написане тут про острів та його жителів — чистісінька правда. Наше життя на Корфу нагадувало сонячну буфонаду, іскрометну комічну оперу. Гадаю, всю чарівність і неповторну атмосферу цього куточка землі точно відтворено на морській карті тих часів. Під детальними обрисами острова Корфу й берегової лінії континенту, внизу, стояла невеличка примітка для мореплавців:

«Обережно! Бакени, що позначають мілини, часто опиняються тут не на своїх місцях. Моряки, будьте уважні біля цих берегів!»

Частина перша

МІГРАЦІЯ

Пронизливий вітер задув липень, мов свічку, і над землею повисло свинцеве небо серпня. Сіялась холодна колюча мряка, раз у раз здіймаючись од вітру щільними сірими хвилями. Вздовж пляжів Борнмута дерев'яні купальні невиразно блимали на зеленово-сизе піняве море, а воно з гуркотом розбивалося об бетонні узбережні моли. Чайки неспокійно метались над портом, ширяли над дахами будинків на пружних крилах, жалібно скиглячи. Така погода зумисне створена для того, щоб терзати людей.

Того дня наша родина виглядала не вельми привабливо, бо негода, як завжди, принесла з собою цілий набір звичних хвороб. Я підхопив катар, хрипко дихав відкритим ротом, а голову мені немов залило цементом. Вмостившись на підлозі, я розбирав свою колекцію мушель. Мій брат Леслі, хмурий і роздратований, скулився біля каміна, у нього було запалення середнього вуха зі слабкою, проте невпинною кровотоцею. У Марго, моєї сестри, з'явилися нові прищики на обличчі, і так уже вкритому червоними цятками. У мами почався сильний нежить разом із загостренням ревматизму. І тільки мій найстарший брат Ларрі не постраждав; але достатньо було й того, що він дратувався через наші хвороби.

Ларрі, звісно, все це й розпочав. Решта були просто безсилі думати про щось інше, крім власного нездоров'я; але ж Ларрі саме Провидіння обрало для того, щоб він мчав крізь життя маленькою світлою петардою, запалював ідеями інших, а потім згортався в клубочок лагідним кошеним, відмовляючись відповідати за наслідки. День тягнувся поволі, а Ларрі злостився чимраз більше. Нарешті, сердито роззирнувшись по кімнаті, він чомусь вирішив, що це мама в усьому винна, і став нападати на неї.

— Ну навіщо ми терпимо цей триклятий клімат? — спитав він зненацька, вказуючи на залите дощем вікно. — Ви лише гляньте! І, якщо вже так, гляньте на нас... Марго роздулась, мов тарілка з рум'яною кашею... Леслі швендяє довкола, запхавши в кожне вухо по чотирнадцять сажнів вати... Джеррі хрипить, неначе в нього зроду розщеплене піднебіння... А подивіться на себе! Ви день по дню хирієте і в'янете!

Мама відірвалась від грубезного тому «Кулінарних рецептів із Раджпутани» і обурено вигукнула:

— Зовсім ні!

— Не суперечте, — напосідав Ларрі. — Ви себе вкрай занедбали... а діти ваші схожі на серію ілюстрацій з медичної енциклопедії.

На це мама не змогла підшукати вбивчої відповіді, а тому лише пильно зиркнула на сина і знову поринула в читання.

— Сонячні промені! Ось що нам потрібне, — правив своєї Ларрі. — Ти згоден, Лес?.. Леслі... Лес!

Леслі витяг з одного вуха чималий жмут вати.

— Що ти кажеш? — спитав він.

— Ну от! — Ларрі тріумфуюче обернувся до мами. — Спілкування з ним перетворюється на обтяжливу процедуру. Ну куди це годиться? Один брат не чує, що йому

кажуть, другого ви самі не можете зрозуміти. Ні, час уже вжити заходів. Хіба я можу створювати свою безсмертну прозу в гнітючій атмосфері, де пахне евкалиптовою настоянкою?

— Звичайно, синку, — неуважно відповіла мама.

— Всім нам бракує сонця, — не відступав Ларрі. — Сонце... край, де ми могли б жити привільно.

— Авжеж, любий, це було б чудово, — майже не слухала його мама.

— Вранці я отримав листа від Джорджа... Він пише, що Корфу — дивовижний острів. Може, спакуємося та й гайнемо в Грецію?

— Гаразд, синку, як хочеш, — необачно зронила мама. Хоча з Ларрі вона звичайно була насторожі, намагаючись не сказати зайвого.

— Коли? — здивувався Ларрі з її поступливості.

Мама зрозуміла свій тактичний прорахунок і неквапливо опустила «Кулінарні рецепти із Раджпутани».

— Думаю, синку, краще тобі спершу поїхати самому і все владнати. А згодом ти напишеш мені, і, якщо там добре, ми всі до тебе приїдемо, — розмірковувала вона.

Ларрі кинув на неї нищівний погляд.

— Те ж саме ви торочили, коли я запропонував їхати до Іспанії, — нагадав він. — Два нескінченні місяці я просидів у Севільї, чекаючи на вас, а ви лише писали мені довгі листи про питну воду й санітарні умови, так ніби я був муніципальним радником чи мером. Ні, якщо вирушати в Грецію, то тільки всім разом.

— Ти перебільшуєш, Ларрі, — несміливо заперечила мати. — Крім того, я не можу отак взяти й поїхати. Треба щось вирішити з оцим будинком.

— З будинком? Бійтеся Бога, що тут вирішувати? Продайте його, та й по всьому.

— Це неможливо, синку! — мама була явно шокована.

— Чому?

— Я ж його щойно купила!

— От і продайте, поки він не обліз.

— Не кажи дурниць, любий, — твердо заявила мама. — Це абсолютно виключено. Це було б просто божевіллям.

І от ми продали будинок і майнули на південь від хмарного англійського літа, неначе зграя перелітних ластівок.

Подорожувалося нам легко, бо ми взяли з собою лише найнеобхідніше. Коли на митниці перевіряли наш багаж, вміст валіз наочно продемонстрував характер та інтереси кожного з нас. Приміром, багаж Марго складався з маси прозорих шовкових убрань, трьох брошур для охочих схуднути і батареї пляшечок з різними лосьйонами проти прищів. У валізі Леслі лежало: два пуловери, пара штанів (в них було загорнено два револьвери), пневматичний пістолет, книжка під назвою «Будь сам собі зброярем» і велика сулія з мастилом, що протікала. Ларрі віз за собою дві скрині книг і саквояж з одягом.

Мамин багаж був розумно розподілений між речами особистого вжитку і численними довідниками з кулінарії та садівництва. Я взяв тільки те, що було необхідне, аби не втомитися під час довгої мандрівки: чотири книги з природознавства, сачок для метеликів, цуцика і слоїк від джему, повний гусениць, які щомиті могли стати хризалідами.

Отже, згідно з нашими стандартами, цілковито споряджені, ми покинули глейові береги Англії.

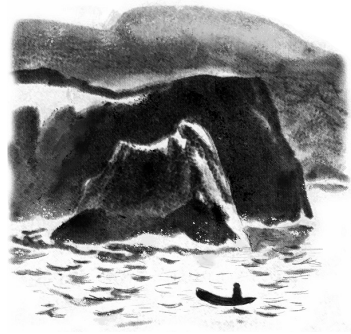
Франція, вмита дощами й сумна; Швейцарія, схожа на різдвяний торт; Італія, буйна, життєрадісна, пахуча, — проминули, мов швидкоплинні спогади. Крихітний кораблик, пульсуючи, мов живий, відійшов од чобітка Італії і опинився серед сутінкового моря. Доки ми спали в парких каютах, десь на місячній гладіні вод суд-

но перерізало невидиму лінію поділу й увійшло в ясний дзеркальний світ Греції. Помалу відчуття цієї зміни проникло в нас; на світанку ми прокинулись і, схвильовані, вийшли на палубу.

У променях світанкової зорі море здіймало свої гладенькі блакитні хвилі. В кільватері, немов білий павичевий хвіст, пінилися ніжні струмки, зблискуючи бульбашками. Небо було бліде, з жовтими плямами на східному обрії. Попереду лежала шоколадно-брунатна земля, оповита туманом, зі шляркою піни внизу. Це був Корфу.

Ми напружували зір, щоб розрізнити обриси гір, долини, шпилі, міжгір'я, пляжі, але бачили перед собою тільки силует острова. Нараз сонце піднялося над видноколом і небо стало емалево-синім, як око сойки. Безмежна морська гладінь спалахнула на мить і прибрала густого лілового кольору з зеленими відблисками. Туман розвіявся швидко, хвилястими смужками, і нам відкрився острів: гори його немовби спали під зім'ятою брунатною ковдрою, в брижах зеленіли оливкові гаї. Вздовж узбережжя, мов біласті ікла, вигнулися пляжі в оточенні сліпучо-золотих, червоних, крейдяних скель.

Ми обійшли північний мис, гладкий стрімчак іржавого кольору з вимитими в ньому печерами. Темні хвилі несли туди піну від нашого кільватера, а біля самих отворів спрагло, з шипінням, крутилися серед скель. За мисом гори відступили, їх змінила ледь похила рівнина зі сріблитою зеленню олив; де-де здіймався до неба чорний кипарис. У мілких затоках вода лазурово ясніла, а з берега навіть крізь гуркіт моторів до нас долітав голосний, тріумфуючий дзвін цикад.

Розділ 1

НЕСПОДІВАНИЙ ОСТРІВ

Ми проштовхались крізь гамір і метушню митниці й опинилися на осяяному сліпучим сонцем надбережжі. Довкола містечко по крутосхилах здіймалося вгору — безладно розкидані яруси барвистих хаток із зеленими віконницями, ніби розгорнуті крильця тисячі метеликів. Позаду неймовірною блакиттю сяjala затока, гладка, мов таріль.

Ларрі прошкував швидко, гордовито відкинувши голову і з виразом такої королівської пиhi на обличчі, що його малий зріст не впадав в око. Він пантрував за носіями, що тягли скрині з книжками. За ним войовниче крокував міцно збитий коротун Леслі, а в кінці процесії у хвилях мусліну й парфумів пливла Марго. Маму, схожу на тендітного, бентежного місіонера-бранця, нетерплячий Роджер силоміць потяг до найближчого ліхтарного стовпа. Вона стояла, дивлячись у простір, поки він давав розрядку своїм накипілим почуттям після тривалого сидіння під замком. Ларрі найняв дві напрочуд ветхі тарадайки, в одній розмістив багаж, а в другу заліз сам. І сердито роззирнувся навколо.

— Ну? — прорік він. — Чого ми чекаємо?

— Ми чекаємо маму, — пояснив Леслі. — Роджер знайшов ліхтар.

— О Боже! — вигукнув Ларрі і, випроставшись, проревів: — Не баріться, мамо! Хутчій! Пес може потерпіти.

— Іду, синку, — слухняно відгукнулася мама, не рушивши з місця, бо Роджер ще не збирався полишати стовп.

— Цей клятий пес заважав нам цілу дорогу, — буркнув Ларрі.

— Май терпіння, — обурилася Марго. — Собака не винна... Ти вже забув, як ми цілісіньку годину чекали тебе в Неаполі?

— У мене був розлад шлунку, — холодно зронив Ларрі.

— І в нього, може, теж розлад, — переможно заявила Марго. — Хоч шило, хоч шайка.

— Не шайка, а швайка, ти хотіла сказати.

— Хоч би що я хотіла, це одне й те саме.

У цю мить надійшла мама, злегка скуйовджена, і ми перевели нашу увагу на Роджера, якого треба було посадити в кеб. Роджер досі ніколи не їздив у таких чортопхайках і тому глипав на візок підозріливо. Врешті-решт довелося заштовхнути його силоміць, а потім під несамовитий гавкіт вмощуватися самим. Кінь з переляку рвонув уперед, а ми всі звалились у купу, придушивши Роджера, що лементував, аж захлинався.

— Нічогенький початок, — ущипливо зауважив Ларрі. — Я думаю, що ми в'їдемо з шляхетним, величним виглядом, а ми... ми вступаємо в місто, наче трупа середньовічних акробатів.

— Не переймайся, синку, — заспокоювала його мати, поправляючи капелюшок. — Скоро вже готель.

Коли візок з брязкотом гуркотів до центру, ми, наструнчившись на волосяних сидіннях, силкувалися прибрати гордовитого вигляду, такого потрібного для Ларрі.

Роджер, затиснутий у міцних обіймах Леслі, перекинув голову через край візка і закотив очі, немов надійшла його остання хвилинка. Ми проминули завулок, де на сонечку грілись чотири кудлаті дворняги. Роджер напружився і голосно, надсадно загавкав. Одразу збадьорившись, дворняги з пронизливим дзявканням рвонули за візком. Наші гордовиті пози було безнадійно порушено, оскільки двоє тримали тепер ошалілого Роджера, а решта, перегнувшись назад, відчайдушно махали журналами й книжками, відганяючи зграю переслідувачів. Це ще більше роздражнило їх, з кожним новим провулком собак дедалі більшало, і, коли ми котили головною вулицею міста, біля наших коліс крутилося двадцять чотири оскаженілих барбоси.

— Чому ви нічого не зробите? — підвищив голос Ларрі. — Це ж просто сцена з «Хатини дядька Тома».

— От і зроби що-небудь, замість базікати, — відрізав Леслі, все ще борюкаючись з Роджером.

Ларрі миттю скочив на ноги, вихопив батіг із рук здивованого візника і стьобнув по собачій зграї. Одначе промахнувся і вперщив по потилиці Леслі.

— Що в біса ти виробляєш? — ревнув Леслі, обертаючи до нього розпашіле від люті обличчя.

— Я ненавмисне, — безтурботно пояснив Ларрі. — Давно не практикувався... не тримав батога в руках.

— Ну так обережніше, хай тобі грець! — гарячкував Леслі.

— Годі, годі, синку, він же ненароком, — сказала мама.

Ларрі ще раз стьобнув батогом по зграї і збив з мами капелюшок.

— Від тебе клопоту більше, ніж від собак, — дорікнула Марго.

— Обережніше, синку, — мовила мама, хапаючись за капелюшок. — Ти можеш поранити кого-небудь. Краще б ти облишив батіг.

У цю мить візник спинився перед під'їздом з вивіскою: «Швейцарський пансіонат». Собаки, відчувши, що нарешті вони зможуть помірятися силою з оцим зманиженим чорним псом, який розкошує в екіпажі, щільно оточили нас зусібіч. Двері готелю прочинились, з'явився старезний консьєрж з бакенбардами і став незворушно споглядати веремію на вулиці. Перетягти Роджера з візка в готель було нелегкою справою. Нести на руках важкого собаку і весь час його стримувати — для цього знадобилися зусилля всієї родини. Ларрі забув про свою величну позу і розважався тепер досхочу. З батогом у руках, пританцьовуючи на тротуарі, він пробивався крізь собачий заслін. Леслі, Марго, мама і я тягли Роджера, який щосили пручався й гарчав. Врешті-решт ми ввалились до вестибюля. З'явився господар готелю і витріщився на нас з острахом і цікавістю. Мама, в збитому набік капелюшку, міцно стискаючи в руці мою банку з гусеницями, чарівно усміхнулась йому, немовби наш приїзд був найбуденнішою подією в світі.

— Наше прізвище Даррелл. Сподіваюсь, для нас зарезервовано кімнати?

— Так, мадам, — відповів господар, бокуючи від Роджера. — На другому поверсі... чотири покої з балконом.

— Чудово! — засяяла мама. — Тоді ми відразу підемо нагору і трохи відпочинемо з дороги.

І з величною гідністю вона повела свою сім'ю вгору сходами. Незабаром ми спустились униз і поснідали в просторій незатишній кімнаті, захаращеній порошними пальмами в шапках та кривобокими скульптурами. Обслуговував нас консьєрж із бакенбардами, який, переодягнувшись у фрак і целулоїдну рипучу маніжку, зробився тепер метрдотелем. Частування, проте, було тривним і смачним, ми добре підкріпились. Коли подали каву, Ларрі, вдоволено зітхнувши, відкинувся на стільці.

— Пристойна їжа, — розщедрився він на похвалу. — Якої ви думки про це місце, мамо?

— Годують тут непогано, синку, — ухильно відповіла мама.

— А вони привітні хлопці, — вів далі Ларрі. — Сам господар пересунув моє ліжко ближче до вікна.

— Він був не надто привітний, коли я попросив у нього паперу, — сказав Леслі.

— Паперу? — перепитала мама. — Нащо тобі папір?

— Для туалету... там його не було, — пояснив Леслі.

— Ш-ш-ш! Не за столом, — прошепотіла мама.

— Ти, мабуть, погано дивився, — ясно й чітко промовила Марго. — Там його повен ящикоч.

— Марго, серденько! — вжахнулась мама.

— В чім річ? Ви не помітили ящичка?

Ларрі хихикнув.

— Через деяке чудернацтво міської каналізації, — люб'язно пояснив він, — цей ящикочок призначено... е... для відходів...

Марго зашарілась.

— Ти маєш на увазі... що це було... Боже мій! Я ж могла чимось заразитися!

Сестра розплакалась і вибігла з їдальні.

— Антисанітарія, — суворо сказала мама. — Це справді бридко. Помилились ви чи ні, в кожному разі тут можна підхопити черевний тиф.

— Ніхто не помилявся б, якби тут був порядок, — зауважив Леслі.

— Так, синку, тільки не варто зараз про це сперечатись. Треба чимхутчіш знайти житло, доки ми не похворіли.

Маму непокоїло ще й те, що «Швейцарський пансіонат» було розташовано поблизу цвинтаря. Ми сиділи на балкончику, а внизу, під нами, безперервно одна за одною тяглися жалобні процесії. Очевидно, мешканці Корфу до похоронів ставилися з особливою повагою, і кожна нова процесія прагла затьмарити розкішню попередню. Візки було прикрашено цілими ярдами багряного та чорного крепу, а на конях стільки попон і плюмажу, що вони ледве рухались. Я ніколи не бачив видовища яскравішого й барвистішого. Отак і годиться помирати, вирішив я, щоб були коні в попонах, гори квітів, юрба пристойно засмучених родичів. Перегнувшись через поруччя, я захоплено спостерігав, як пропливають внизу домовини.

Після кожної процесії, коли помалу згасали стогони й даленів цокіт копит, мамина тривога зростала.

— Нема сумніву, це епідемія, — вигукнула вона на решті, нервово озираючи вулицю.

— Дурниці, мамо, заспокойтесь, — безтурботно зронив Ларрі.

— Але ж, синку, їх так багато... Це протиприродно.

— Нічого протиприродного в смерті немає, люди весь час помирають.

— Так, але вони не мруть як мухи, коли все гаразд.

— Може, вони їх призбирують, а тоді вже ховають всіх гамузом, — безсердечно припустив Леслі.

— Не плети казна-що, — сказала мама. — Я знаю, це все через каналізацію. Хіба можна бути здоровим, маючи такі вигоди?

— Боже мій! — глухо вимовила Марго. — Значить, я заразилась.

— Ні, ні, доню, найпевніше, це щось незаразне, — туманно висловились мама.

— Не доберу, про яку епідемію йдеться, коли це щось незаразне, — логічно заперечив Леслі.

— Так чи інак, — підсумувала мама, не даючи втягнути себе в медичну суперечку, — слід усе з'ясувати. Ларрі, ти не міг би зателефонувати у відділ охорони здоров'я?

— Навряд чи тут взагалі існує охорона здоров'я.

— Тоді нам лишається єдиний вихід, — рішуче заявила мама. — Треба негайно переїжджати кудись за місто.

Уранці наступного дня ми вирушили на пошуки житла в супроводі містера Білера, службовця з готелю. Це був огрядний чоловічок із запобігливим поглядом і спітнілими щоками. Спершу він тримався бадьоро, оскільки не знав, що на нього чекає. Та й хто міг би собі це уявити без попереднього досвіду? В хмарах куряви ми гасали по всьому острову, і містер Білер показував нам будинки, один кращий від одного. Але мама категорично забракувала їх всі. Нарешті ми оглянули десятий, останній у списку Білера дім, і мама ще раз заперечливо хитнула

головою. До краю виснажений посередник усівся на сходах і витер обличчя носовиком.

— Мадам Даррелл, — ледве спромігся він на слово, — я показав усе, що міг, але вам нічого не підходить. Що ж вам потрібно, мадам? Чим погані ці будинки?

Мама здивовано глянула на нього.

— Невже ви не помітили? — спитала вона. — В жодному з них немає ванни.

Містер Білер вибалушив очі.

— Не розумію, мадам, — простогнав він, — навіщо вам ванна?.. Хіба тут немає моря?

У цілковитому мовчанні ми повернулись до готелю. Наступного ранку мама запропонувала взяти таксі й поїхати на пошуки самим. Вона була певна, що десь на острові все ж таки причаївся будинок з ванною. Ми не поділяли маминого оптимізму, ремствували й нарікали, поки вона вела нас, мов непокірну отару, до зупинки таксі на центральному майдані. Таксисти, завваживши нашу простодушність, налетіли на нас, ніби яструби, силкуючись перекричати один одного; їхні крики чимраз гучнішали, очі горіли, вони скреготіли зубами, тягнули нас врзнобіч і, здавалося, от-от розірвуть на шматки. Насправді ж це була звичайнісінька суперечка — просто ми ще не звикли до грецького темпераменту і думали, що наше життя в небезпеці.

— Ларрі, що робити? — зойкнула мама, насилу вививаючись з обіймів опасистого водія.

— Скажіть їм, що ми поскаржимося британському консулові! — перекрикуючи лемент водіїв, порадив Ларрі.

— Не кажи дурниць, синку, — задихалася мама. — Розтлумач їм, що ми нічого не розуміємо.

Марго, скупо всміхаючись, додала свою лепту до сварки.

— Ми англійці!— заверещала вона. — Не знаємо грецької!

— Якщо цей тип іще раз штовхне мене, я заціджу йому в око, — пригрозив Леслі, червоний від обурення.

— Ну-ну, синку, — втихомирювала його мама, відбиваючись од шофера, який енергійно тягнув її до своєї машини. — Думаю, вони не хочуть нас образити.

Нараз, перекиваючи клекіт голосів, пролунав глибокий, сильний, розгонистий бас:

— Гей! — І ламаною англійською мовою запитав:— Чому ви не берете з собою тлумача?

Обернувшись, ми побачили біля узбіччя старенький «додж», а за кермом — невисокого гладуна з м'ясистими руками й широким обвітреним обличчям; на голові — хвацько заломлений кашкет. Він одчинив дверцята, вискотився на тротуар і почимчикував прямо до нас. Спинився і, грізно насупившись, уп'явся в гурт принишклих водіїв.

— Вони чіплялись до вас? — звернувся він до мами.

— Ні, ні, — сказала неправду мама. — Просто ми не могли порозумітись.

— Вам потрібен хтось, хто вмів би балакати вашою мовою, — повторив незнайомиць. — А то ці лайдаки... пробачте на слові... обшахрюють рідну матір. Стривайте, ось я їм всиплю!

І він по-грецькому так закликав водіїв, що ледве не збив їх з ніг. Ображені таксисти, жестикулюючи, слухняно посунули до своїх машин, а цей дивак послав їм навздогін останній нищівний залп грецьких проклять і знову обернувся до нас.

— Куди вам їхати? — запитав він майже люто.

— Чи не допомогли б ви нам підшукати житло? — промовив Ларрі.

— Залюбки. Я повезу вас куди завгодно, лишень скажіть.

— Ми шукаємо дім з ванною, — твердо заявила мама. — Ви знаєте такий?

Його засмагле обличчя кумедно скривилось, чорні брови насупилися в задумі.

— З ванною? — перепитав він. — Хочете з ванною?

— В жодному з тих, що ми оглянули, ванни не було.

— О, я знаю дім з ванною, — сказав чоловік. — Тільки хтозна, чи не замалий він для вас.

— Будь ласка, повезіть нас туди, — попросила мама.

— Охоче. Сідайте в машину.

Усі влізли у місткий автомобіль, а наш водій сів за кермо і зі страхітливим гуркотом увімкнув мотор. Ми мчали звивистими вуличками передмістя, оглушно сигналячи, спритно маневруючи між бричок, нав'ючених віслюків, табунців селянок та численних собак.

Дорогою шофер завів з нами розмову. Після кожної фрази він обертав свою масивну голову, очікуючи нашої відповіді, і тоді машина починала стрибати сюди-туди, мов п'яна ластівка.

— Ви англійці? Так я і знав... Англійцям завше потрібна ванна... У мене вдома є ванна... Моє ім'я Спіро, Спіро Хакіаопулос... Всі тут звуть мене Спіро-американець, бо я жив в Америці... Еге ж, вісім літ в Чикаго... Там я і вивчив так добре англійську... Їздив туди на заробітки... А по восьми роках сказав собі: «Спіро, годі з тебе!..» — і вернув до Греції... Привіз оцю машину... Найкращу на острові... Всі англійські туристи знають мене, всякчас кличуть мене, коли прибувають сюди... Певні, що їх не

обдурять... Англіїці — чудовий народ... Їй-бо, якби я не був греком, то хтів би бути англійцем.

Ми мчали дорогою, білою від шовковистого пилу, що здіймався за нами густою хмарою; обабіч тягнулися зарості опунції, ніби паркан із зелених тарілок, поцяткованих кульками ясно-червоних плодів. Промайнули виноградники з кучерявою зеленню на тонких лозах, гаї з силою дуплявих олив, що здивовано зорили на нас із присмерку власної тіні; величезні, смугасті, мов зебри, хачі тростини. Нарешті ми з гуркотом вибрались на вершину горба. Спіро загальмував, і машина стала, огорнута хмарами куряви.

— Ну от, прошу, — вказав Спіро коротким товстим пальцем, — от вам будинок із ванною.

Всю дорогу мама сиділа з міцно заплющеними очима, тепер вона обережно відкрила їх і роззирнулась довкола. Пологий схил спускався прямо до блискучої гладіні моря. Пагорб і долини потопали в ніжній зелені олив, від найменшого подиху вітерця листя сріблилося, мов риб'яча луска. Посеред схилу, облямований високими струнками кипарисами, притулився будиночок сунично-рожевого кольору, наче якийсь екзотичний фрукт у смарагдовій чаші. Кипариси злегка розгойдувались під бризом, немовби фарбуючи небо на честь нашого приїзду в іще яскравішу лазур.